

Onderzoek naar het functioneren van de onderwijsbegeleiding op basisscholen

Een commentaar op het RION-onderzoek

W. VAN DE GRIFT

*Stichting Centrum voor
Onderwijsonderzoek van de Universiteit
van Amsterdam*

Samenvatting

Het RION heeft het functioneren van de onderwijsbegeleiding onderzocht. Wel en niet begeleide scholen werden vergeleken.

De groep 'niet-begeleide scholen' blijkt scholen te bevatten die wel begeleid zijn. De meeste 'niet-begeleide scholen' blijken begeleiding of niet nodig te hebben of er geen behoefte aan te hebben. Er is bovendien niet gewerkt met voor- en nametingen op de criteriumvariabelen. Dit maakt de onderzoeksopzet niet geschikt om betekenis te hechten aan het feit dat er geen verschillen werden gevonden tussen de door het RION onderscheiden 'wel' en 'niet' begeleide scholen.

In het onderzoek zijn drie instrumenten om leerlinggerichte begeleiding, begeleiding bij de implementatie van onderwijsvernieuwingen en begeleiding bij schoolorganisatie en teamfunctioneren te meten, afgenomen bij zowel schoolbegeleiders als bij de door hen begeleide onderwijsgeevenden en schoolleiders. De correlaties tussen deze afnames waren respectievelijk .33, .47 en .21. Verder bleken de instrumenten die gebruikt zijn om tot de conclusies van het onderzoek te komen, gemiddeld in respectievelijk 63%, 67% en 67% van de gevallen het antwoord 'nooit' bij de respondenten te ontlokken. Dit en de lage correlaties tussen de twee afnames geeft ons geen vertrouwen in de validiteit van de gebruikte onderzoeksinstrumenten.

Het Research Instituut voor Onderwijs in het

Noorden (RION) heeft een onderzoek uitgevoerd naar 'Het functioneren van onderwijsbegeleiding op de basisschool'¹. Nog voordat de twee, overigens helder geschreven, delen van de eindrapportage gepubliceerd werden, is dit onderzoek zowel in de vakpers als in de dagbladers reeds uitgebreid aan de orde geweest². De wijze waarop dit onderzoek de pers heeft gehaald is om tal van redenen al-lerminst gelukkig te noemen en heeft ook veel mensen boos gemaakt. Dit laatste geldt overigens ook voor de RION-onderzoekers zelf.

De mogelijke maatschappelijke gevolgen van dit onderzoek hebben in de pers reeds uitvoerig de aandacht gehad. Ik zal dit hier niet herhalen, maar me in deze bespreking vooral richten op de wetenschappelijke aspecten van het onderzoek. Ik zal het onderzoek bespreken aan de hand van de samenvatting van de belangrijkste onderzoeksresultaten, die de RION-onderzoekers zelf geven in hun paragraaf '5.6. Samenvatting' van het eerste deel van hun eindrapportage:

1. Wij hebben tussen scholen die wel en niet worden begeleid geen verschillen gevonden op de zeven effectvariabelen.
2. Om na te gaan of de frequentie waarmee begeleiding op de drie taakgebieden van invloed is op de effectvariabelen, zijn alleen analyses uitgevoerd op de gegevens van de scholen die wel begeleiding hebben ontvangen op het betreffende taakgebied.
3. De door ons gevonden begeleidingseffecten zijn over het algemeen gering.
4. De frequentie van leerlinggerichte begeleiding blijkt slechts een beperkte invloed te hebben op de mate waarin zorgverbreding in de scholen wordt/is gerealiseerd ($r = .16$; $p = .003$).
5. De frequentie van begeleiding gericht op de vernieuwing van lesinhouden is van

beperkte invloed op (ontwikkelingen in) het teamfunctioneren ($r = .14$; $p = .01$), het schrijven van het schoolwerkplan ($r = .15$, $p = .01$) en het toepassen van differentiatiemaatregelen in de klassen ($r = .11$; $p = .03$).

6. De frequentie van begeleiding gericht op de schoolorganisatie heeft beperkte invloed op (ontwikkelingen in) het teamfunctioneren ($r = .12$); $p = .04$), het schrijven van het schoolwerkplan ($r = .16$; $p = .02$), en het toepassen van differentiatiemaatregelen in de klassen ($r = .13$; $p = .03$).

(Van den Berg, Harskamp, Prins & Wolfgram, 1985, 79).

Voor het gemak van deze bespreking heb ik de uitspraken in het bovenstaande citaat genummerd. Ik zal de belangrijkste uitspraken uit dit citaat nu achtereenvolgens bespreken.

Commentaar op uitspraak 1

Veel mensen, en ik vorm daar geen uitzondering op, lezen eerst de samenvatting van de resultaten van een onderzoek en verdiepen zich pas daarna verder in het rapport. Na het lezen van uitspraak nummer 1 was ik bijzonder nieuwsgierig geworden. Indien er in dit onderzoek sprake zou zijn van een design waarin met een voor- en een nameting is gewerkt, en waarbij bovendien vaststaat dat de begeleide scholen en de niet-begeleide scholen op geen enkele andere wijze van elkaar verschillen dan juist in het al of niet begeleid zijn, dan zouden we moeten concluderen dat begeleiding dus geen effect heeft gehad op de gebruikte criteriumvariabelen. In het RION-onderzoek is er echter niet gewerkt met een onderzoeksopzet waarbij voor- en nametingen zijn gehouden. Bovendien blijken, zoals ik nog zal toelichten, de niet-begeleide scholen op zeer belangrijke punten te verschillen van de wel begeleide scholen. De groep 'niet begeleide scholen' bevat bovendien een percentage scholen dat wel begeleid is, al is dat dan niet door een onderwijsbegeleidingsdienst. Dit alles betekent eigenlijk dat uitspraak nummer 1 een uitspraak is waar we niets aan hebben. Immers, we kunnen bij een design waarbij alleen nametingen gehouden zijn en waar de wel en niet begeleide scholen ook op andere relevante kenmerken verschillen met even veel (of liever met even weinig) recht twee diametraal verschillende conclu-

sies trekken. Wie concludeert dat begeleiding juist wel effect heeft gehad omdat de wel begeleide scholen nu net zover gevorderd zijn als de niet begeleide scholen, heeft op grond van dit design even veel grond onder de voeten als degenen die concludeert dat begeleiding dus geen effect had. De RION-onderzoekers weten dit overigens, blijkens pagina 82 van hun rapport, zelf ook wel, maar waarom zetten ze deze niet-informatieve conclusie dan toch op zo'n prominente plaats in hun rapport?

Ik stelde hierboven, dat de begeleide scholen op relevante kenmerken verschillen van de niet-begeleide scholen, en dat er onder de niet-begeleide scholen ook scholen waren die wél begeleid worden, ook al is het dan niet door een onderwijsbegeleidingsdienst. Ik zal deze stelling nu toelichten aan de hand van enkele resultaten uit hetzelfde RION-onderzoek.

Op pagina 29 van bijlage 1 kunnen we de volgende resultaten vinden: maar liefst 57% van de respondenten die geen leerlinggerichte begeleiding vroegen, heeft die begeleiding gewoon niet nodig omdat er de afgelopen twee jaar geen leerlingen met leer- of gedragsmoeilijkheden waren. En 36% van de respondenten die geen leerlinggerichte begeleiding vroeg, verzorgt zelf de hulp aan die leerlingen en hebben daarom geen begeleiding nodig. De respondenten die wel leerlinggerichte begeleiding vroegen, hadden gemiddeld 2,7 leerlingen met leer- of gedragsmoeilijkheden. Hieruit blijkt dat er nogal belangrijke verschillen zijn tussen de beide groepen. Verder blijkt 8% van de 'niet begeleide scholen' wel begeleid te worden door andere instanties dan de onderwijsbegeleidingsdiensten.

Op pagina 9 van bijlage 1 komt naar voren, dat van de respondenten die geen hulp hebben gehad van de begeleidingsdienst bij veranderingen in de klas, 71% ook geen behoefte had aan externe hulp bij het doorvoeren van veranderingen. Bovendien blijkt 5% van de respondenten veranderingen in de klas niet nodig te vinden en heeft daarom geen hulp van een onderwijsbegeleidingsdienst gehad. Verder blijkt 5% van de 'niet-begeleide scholen' wel begeleiding bij nieuwe lesinhouden en werkwijzen gekregen te hebben van andere instanties dan de onderwijsbegeleidingsdiensten.

Op pagina 4 van bijlage 1 vinden we gegevens over de scholen die geen begeleiding hebben gehad die gericht was op de schoolorganisatie en het teamfunctioneren. Van deze scholen blijkt 63% geen externe hulp nodig gehad te hebben om de interne organisatie of het teamfunctioneren te verbeteren, en 21% blijkt geen behoefte te hebben aan veranderingen op het terrein van de interne organisatie op het teamfunctioneren. Verder blijkt 10% op dit punt begeleiding gehad te hebben van een andere instantie.

We kunnen nu concluderen, dat er geen keurige scheiding tussen wel en niet-begeleide scholen heeft plaatsgevonden. Tussen de 5 en de 10 procent van de 'niet-begeleide scholen' blijkt wel begeleid te zijn. Verder blijken vanuit de meeste 'niet-begeleide scholen' die begeleiding of niet nodig te hebben of er geen behoefte aan te hebben. Zoals ik reeds eerder opmerkte, is de onderzoeksopzet dan ook niet geschikt om een duidelijke betekenis toe te kennen aan uitspraak 1. Ik ben echter wel benieuwd of er tussen de groep scholen die door de diensten begeleid is en de groep scholen die geen begeleiding nodig heeft of er geen behoefte aan heeft, ook geen verschillen zijn op de door de RION-onderzoekers onderscheiden effectvariabelen.

Commentaar op uitspraak 4

Een belangrijk element in de beoordeling van uitspraak 4 betreft de kwaliteit van de gebruikte meetinstrumenten. Met de kwaliteit van de meetinstrumenten staat of valt de uitspraak. We zullen eerst ingaan op de kwaliteit van het meetinstrument waarmee leerlinggerichte begeleidingsactiviteiten zijn gemeten, daarna gaan we in op het instrument waarmee de zorgverbreding is gemeten.

De leerlinggerichte begeleidingsactiviteiten worden gemeten met behulp van een schaal die uit elf items bestaat. Elk item betreft een leerlinggerichte begeleidingsactiviteit, die gescoord kan worden op vijf antwoordmodaliteiten (nooit, 1 à 3 keer per 2 jaar, 4 à 6 keer per 2 jaar, 7 à 10 keer per 2 jaar, meer dan 10 keer per 2 jaar). Om een voorbeeld te geven citeren we een item: 'Uitleg over de mogelijkheden van het gebruik van registratiesystemen' (pagina 31). De schaal is zowel door onderwijsgeevenden als door onderwijsbegeleiders ingevuld. De schaal bleek bij be-

de respondentgroepen bijzonder homogeen. De Cronbachs alpha was respectievelijk .90 en .93. Een hoge Cronbachs alpha is echter niet de enige eis die men moet stellen aan een verantwoorde schaal. Een meetinstrument moet niet alleen betrouwbaar, maar ook valide zijn. Daarmee bedoelen we dat een schaal waarmee men leerlinggerichte begeleiding beoogt te meten, een goede dekking moet vormen van de activiteiten die begeleiders ondernemen als ze leerlinggerichte begeleiding aan het geven zijn. Ook de RION-onderzoekers erkennen dit. Zij hebben dan ook aan de begeleiders gevraagd hoeveel procent van de totale tijd die besteed wordt aan leerlinggerichte begeleiding, benut wordt aan de activiteiten die in de schaal over de leerlinggerichte begeleiding genoemd worden. Men zou verwachten dat de RION-onderzoekers over de correlatie tussen de schaal 'leerlinggerichte begeleiding' en deze tijdschattingsvraag zouden rapporteren. Dit is echter niet gebeurd. De RION-onderzoekers waren zo vriendelijk om deze correlatie voor mij uit te willen rekenen³. Zij vonden een correlatie van .50. Dit is aan de lage kant. Dit tempert de verwachtingen over de validiteit van de schaal. Wel wordt in het RION-rapport vermeld, dat de leerlingbegeleiders tezamen gemiddeld 72% van de totale tijd die besteed is aan leerlinggerichte begeleiding, benutten voor activiteiten die in de betreffende schaal aan de orde komen. Dit feit alleen maakt op mij minder indruk dan op de RION-onderzoekers. De RION-onderzoekers rapporteren namelijk niet over de spreiding van deze tijdschatter. En dat moeten we toch echt weten om een indruk van de waarde van het gemiddelde van 72% te krijgen. Immers, hoe groter de spreiding is, hoe minder men geneigd zal zijn om te concluderen, dat de elf items van de schaal het werk van alle leerlinggerichte begeleiders goed bestrijken. Het kan zijn dat dit bij verschillende diensten anders ligt. De RION-onderzoekers waren zo vriendelijk om de spreiding (standaarddeviatie) voor mij te willen berekenen. Deze blijkt 22% te zijn. We kunnen hieruit concluderen, dat de spreiding erg groot is. Te groot om veel waarde te hechten aan het genoemde gemiddelde van 72%. Er is nog een tweede manier die ons iets kan leren over de validiteit van de schaal 'leerlinggerichte begeleiding'. We hebben

hierboven reeds opgemerkt dat de schaal 'leerlinggerichte begeleiding' bij twee respondentengroepen is afgenomen: bij de onderwijsbegeleiders zelf en bij de onderwijsgeevenden in wier klassen leerlinggerichte begeleiding heeft plaatsgevonden. Men zou verwachten dat de RION-onderzoekers over de correlatie tussen de beide versies van de schaal 'leerlinggerichte begeleiding' gerapporteerd zouden hebben. Dit was echter niet het geval. Ook deze correlatie hebben de RION-onderzoekers achteraf voor mij berekend. Het bleek dat de schaal die bij de onderwijsgeevenden is afgenomen, slechts .33 correleert met dezelfde schaal die bij de schoolbegeleiders zelf is afgenomen. Dit is teleurstellend laag. En dit brengt ons dicht bij de conclusie dat de schaal die gebruikt is om leerlinggerichte begeleiding te meten niet valide is. Ook uit de frequentieverdeling van de schaal kunnen we iets leren over de validiteit ervan. Die is echter niet opgenomen in het RION-rapport. Wel kunnen we op basis van de gegevens die de RION-onderzoekers presenteren over de elf items van de schaal 'leerlinggerichte begeleiding' de frequentie berekenen waarmee de respondenten gemiddeld voor de antwoordalternatieven kozen. We kunnen dit zowel berekenen voor de versie die bij de onderwijsgeevenden is afgenomen als voor de versie die bij de schoolbegeleiders is afgenomen. In Tabel 1 zijn de resultaten van deze berekening weergegeven.

Tabel 1 *Frequentie van het gemiddelde gebruik van de antwoordalternatieven bij de items van de schaal 'leerlinggerichte begeleiding' (per twee jaar, in procenten)*

	onderwijs- geevenden	onderwijs- begeleiders
nooit	62.8	33.7
1 à 3 keer	25.9	25.9
4 à 6 keer	8.3	15.5
7 à 10 keer	1.8	8.9
meer dan 10 keer	1.1	16.0

Allereerst valt op dat er een forse discrepantie bestaat tussen het gemiddelde gebruik dat onderwijsgeevenden van de verschillende antwoordalternatieven maken en de keuzes die de begeleiders gemiddeld zelf maken bij de antwoordalternatieven. Dit bevestigt nog

eens de zeer geringe samenhang tussen de beide versies van dit instrument.

Wanneer we ons realiseren dat de hierboven geciteerde samenvatting van de onderzoeksresultaten van het RION uitsluitend betrekking heeft op de versie die bij de onderwijsgeevenden is afgenomen, dan is voor de beoordeling van uitspraak 4 alleen de validiteit van de versie die bij de onderwijsgeevenden is afgenomen in het geding. Het instrument dat gebruikt is om tot uitspraak nummer 4 te komen blijkt dus gemiddeld per item bij de respondenten in 62.8% van de gevallen de uitspraak 'nooit' te ontlocken. Het was beter geweest wanneer er een instrument gebruikt was dat beter paste op de activiteiten die begeleiders wel ondernemen als ze aan het werk zijn.

Op grond van het voorafgaande kunnen we maar het beste concluderen dat de schaal die gebruikt is om leerlinggerichte begeleiding te meten, niet meet wat we verwachten dat hij zou meten, en dus niet valide is.

Het tweede onderdeel van uitspraak 4 is gebaseerd op een instrument waarmee beoogd wordt om te meten in welke mate de zorgverbreding in de scholen wordt/is gerealiseerd. Dit instrument blijkt (zie pagina 26) een betrouwbaarheid (Cronbachs alpha) van .56 te hebben. De RION-onderzoekers concluderen hierover: 'de zorgbreedteschaal heeft geen hoge interne consistentie' (zie pagina 26 van het RION-rapport). Daar had natuurlijk moeten staan: De zorgbreedteschaal bleek in termen van interne consistentie onbetrouwbaar. Een schaal die zo onbetrouwbaar is had niet gebruikt mogen worden om het effect van een professie aan af te meten.

Ten aanzien van uitspraak 4 moeten we dus concluderen, dat, afgaande op de geringe kwaliteit van de gebruikte meetinstrumenten, uitspraak 4 niet in dit rapport had moeten voorkomen.

Commentaar op uitspraak 5

We zullen hier alleen ingaan op het eerste deel van uitspraak 5. Een belangrijk element voor de beoordeling van uitspraak 5 betreft de kwaliteit van het meetinstrument dat gebruikt is om de frequentie te meten waarmee de begeleiding uitgevoerd wordt die gericht is op de implementatie van nieuwe lesinhouden en werkwijzen. Dit instrument bestaat uit

dertien items. Bij wijze van voorbeeld citeren we weer een item: 'Het geven van een cursus om te oefenen met nieuwe materialen of werkwijzen' (pagina 36). De dertien items konden, evenals de items van de schaal die gericht is op leerlinggerichte begeleiding, gescoord worden op de frequentie van voorkomen. Ook deze schaal is bij twee respondentgroepen afgenomen: bij de begeleiders zelf en bij onderwijsgeevenden. De RION-onderzoekers hebben de betrouwbaarheid van hun meetinstrument onderzocht door voor elk van de beide versies van deze schaal de Cronbachs alpha te berekenen. Voor de beide versies van deze schaal werd een interne consistentie gevonden van .92. Dit is erg hoog. Evenals bij de hiervoor behandelde schaal voor de leerlinggerichte begeleiding, rapporteren de RION-onderzoekers ook hier niet over de correlatie die ze hadden kunnen berekenen tussen de beide versies. Wel waren de RION-onderzoekers zo vriendelijk dit voor mij te willen uitrekenen. De correlatie bleek .47 te zijn. Deze correlatie is te laag om de schaal valide te mogen noemen. Verder hebben de RION-onderzoekers aan de begeleiders gevraagd hoeveel procent van de tijd zij besteden aan de dertien activiteiten uit de schaal, wanneer ze bezig zijn met de begeleiding van de implementatie van nieuwe lesinhouden en werkwijzen. De dertien activiteiten uit deze schaal blijken gemiddeld 66% van de totaal op dit terrein te besteden tijd te beslaan. De RION-onderzoekers concluderen hieruit, dat de dertien activiteiten redelijk representatief zijn voor het totaal van de ondernomen activiteiten op dit gebied. Ook hier moeten we opmerken dat er niet over de spreiding van deze tijdschatter is gerapporteerd. Het kan ook hier dus heel goed zijn dat dit gemiddelde voor verschillende groepen begeleiders, of voor bepaalde onderwijsbegeleidingsdiensten, uiteen loopt. Ik heb daarom aan de RION-onderzoekers gevraagd om voor mij de spreiding te berekenen. De standaarddeviatie bleek 30% te zijn. Dit is een grote spreiding. Het gemiddelde van de tijdschatter is dan ook niet te gebruiken als een indicatie voor de validiteit van de schaal. De RION-onderzoekers rapporteren niet over de correlatie tussen de schaal die bij de begeleiders is afgenomen en de tijdschatter. Ze hebben dit op mijn verzoek uitgerekend: de correlatie bedroeg .57. Daarmee

verklaart de tijdschatter slechts 32% van de variantie in de schaal die bij de begeleiders is afgenomen, hetgeen te laag is om echt van een valide schaal te kunnen spreken. Om verder inzicht te krijgen in de mate waarin de schaal een realistisch beeld geeft van de activiteiten die onderwijsbegeleiders ondernemen, heb ik op basis van de gegevens van pag. 36 van het RION-rapport enkele berekeningen uitgevoerd. Ik heb uitgerekend hoe vaak de antwoordalternatieven van de schaal 'begeleiding die gericht is op de implementatie van nieuwe lesinhouden en werkwijzen' gemiddeld per item gebruikt worden. In Tabel 2 zijn de resultaten van deze berekening weergegeven.

Tabel 2 *Frequentie van het gemiddelde gebruik van de antwoordalternatieven bij de items van de schaal 'begeleiding die gericht is op de implementatie van nieuwe lesinhouden en werkwijzen' (per twee jaar, in procenten)*

	Onderwijsgeevenden	onderwijsbegeleiders
nooit	66.5	46.3
1 à 3 keer	20.3	26.8
4 à 6 keer	7.1	14.0
7 à 10 keer	3.3	6.0
meer dan 10 keer	2.8	6.5

Ook hier moeten we een grote afwijking vaststellen tussen het gemiddelde gebruik van de antwoordalternatieven die de begeleiders bij uitspraken over hun eigen gedrag melden, en het gemiddelde gebruik van de antwoordalternatieven door onderwijsgeevenden in hun uitspraken over het gedrag van de schoolbegeleiders. Deze discrepantie kwam ook reeds naar voren in de lage correlatie tussen de beide versies van dit instrument. Om tot de conclusie te kunnen komen die in uitspraak 5 vermeld is, hebben de RION-onderzoekers gebruik gemaakt van de versie die bij de onderwijsgeevenden is afgenomen. Zoals uit Tabel 2 blijkt, is dat een instrument, dat bestaat uit items waarbij gemiddeld maar liefs in 66.5% van de gevallen de 'nooit'-categorie gebruikt wordt. Ik had liever een instrument gezien dat een betere dekking vormt van wat begeleiders doen als ze scholen helpen bij het implementeren van nieuwe lesinhouden en werkwijzen.

Het voorafgaande maakt duidelijk, dat we hier niet met een valide instrument van doen hebben. Dit geeft ons weinig reden om veel betekenis te hechten aan uitspraak 5.

Commentaar op uitspraak 6

We zullen hier alleen het eerste deel van uitspraak 6 commentariëren. Voor het doen van uitspraak 6 wordt gebruik gemaakt van een instrument waarmee men beoogt om de frequentie te meten van de begeleidingsactiviteiten op het gebied van schoolorganisatie en teamfunctioneren. Dit instrument bestaat uit vijftien items. We zullen bij wijze van voorbeeld weer een item citeren: 'Het organiseren van teambijeenkomsten van kleuter- en lagere school' (pagina 40). De activiteiten die beschreven worden in de vijftien items worden net als bij de andere instrumenten voor de onderwijsbegeleiding, gescoord op frequentie van voorkomen. Ook dit instrument is bij twee respondentgroepen afgenomen, bij de begeleiders zelf en bij de schoolleiders van de begeleide scholen. De betrouwbaarheden (Cronbachs alpha) waren erg hoog, namelijk respectievelijk .89 en .90. Ook hier wordt niet gerapporteerd over de correlatie tussen de beide afnames, en evenmin over de correlatie tussen de gebruikte tijdschatter en de beide versies van het instrument. Ook dit hebben de RION-onderzoekers achteraf voor mij uitgerekend. De correlatie tussen de versie die bij de begeleiders afgenomen is en de tijdschatter bedroeg .32. De correlatie tussen de versie die bij de begeleiders is afgenomen en de versie die bij de schoolleiders is afgenomen, bedroeg .21. Deze correlaties zijn beide veel te laag om de schaal valide te kunnen noemen. Wel rapporteerden de RION-onderzoekers dat de bevroegde begeleiders tezamen gemiddeld 67% van de totaal bestede tijd op dit terrein benutten aan de 15 activiteiten uit de schaal. Het rapport bevatte geen gegevens over de spreiding. Uit latere berekeningen bleek dit 29,6 % te zijn, hetgeen te hoog is om veel waarde te hechten aan het genoemde gemiddelde van 67% als indicatie voor de validiteit van de schaal. De begeleiders verschillen hiervoor onderling teveel. Ik heb zelf weer de berekeningen gemaakt voor het gemiddelde gebruik van de antwoordmodaliteiten bij de items van de schaal 'begeleidingsactiviteiten op het gebied van schoolorgani-

satie en teamfunctioneren'. In Tabel 3 worden de resultaten weergegeven.

Tabel 3 *Frequentie van het gemiddelde gebruik van de antwoordalternatieven bij de items van de schaal 'begeleiding plaatsvindt op het gebied van schoolorganisatie en teamfunctioneren' (per twee jaar, in procenten)*

	schoolleiders	onderwijsbegeleiders
nooit	66.5	48.6
1 à 3 keer	19.0	29.1
4 à 6 keer	8.5	10.4
7 à 10 keer	3.4	5.3
meer dan 10 keer	2.5	6.6

Ook hier constateren we behoorlijke discrepanties tussen het gemiddelde gebruik van de antwoordalternatieven bij de begeleiders en bij de schoolleiders. Dat is niet erg vertrouwenwekkend ten aanzien van de validiteit, maar dat hadden we uit de hiervoor behandelde lage correlaties ook reeds begrepen.

Om tot de conclusie te kunnen komen, die in uitspraak 6 vermeld is, hebben de RION-onderzoekers alleen gebruik gemaakt van de schaal die bij de schoolleiders is afgenomen. Deze versie blijkt dus voor ongeveer tweederde van de gevallen gemiddeld per item het antwoord 'nooit' te ontlocken.

Kortom: We kunnen dit instrument niet als valide beschouwen, en kunnen daarom beter maar niet al te veel waarde hechten aan uitspraak 6.

Conclusie

We hebben ons beperkt tot het bespreken van de vier belangrijkste conclusies van het RION-rapport over de onderwijsbegeleiding. We hebben moeten constateren, dat de vergelijking tussen de begeleide en de niet-begeleide scholen in methodisch opzicht zodanig uitgevoerd is, dat twee diametraal verschillende conclusies even gerechtvaardigd zijn. Op dit punt zijn we dus qua kennis over het effect van de onderwijsbegeleiding net zo ver gevorderd als voor het onderzoek was uitgevoerd.

Ten aanzien van de overige behandelde conclusies hebben we moeten vaststellen, dat de onderzoeksinstrumenten die gebruikt wer-

den om de drie groepen begeleidingsactiviteiten te meten, niet als valide beschouwd kunnen worden. Men kan om deze reden maar beter geen waarde hechten aan de uitspraken 4, 5 en 6. Het zou de moeite waard zijn om het onderzoek opnieuw in te richten, maar dan met een uitvoeriger en gedetailleerder instrumentarium, waarvan vooraf is gebleken dat het betrouwbaar en valide is.

Tot slot nog dit. De uitspraken 4, 5 en 6 bevatten varianten van de zinsnede 'heeft invloed op'. Een dergelijke zinsnede hoort uiteraard in de samenvatting van het RION-onderzoek niet thuis. Er is sprake van een correlatieel onderzoek. Daarbij past de uitdrukking 'gaat gepaard met'. De uitdrukking 'heeft invloed op' wekt onterecht de indruk, dat er met een veel sterker design gewerkt is dan feitelijk het geval is.

Noten

1. Ik bedank G. van den Berg, E. Harskamp en J. Prins voor hun bereidheid om de eerste versie van dit artikel met mij te willen doornemen. Uiteraard dragen zij geen verantwoordelijkheid voor hetgeen in dit artikel gesteld is.

Summary

Grift, W. van de, 'Research on the functioning of the local educational support-systems.' *Pedagogische Studiën*, 1986, 63, 413-419.

The RION has researched the functioning of the local educational support-systems, in which 'supported' and 'not supported' schools were compared with each other. The group of 'not supported' schools appears to contain schools that have had support. Most of the 'not supported' schools don't feel the need for support. Moreover, there were no pre- and post-measurements taken on the criteria variables. Therefore the design of the survey is not suitable to attach value to the fact, that there were no differences found between the, by the RION distinguished 'supported' and 'not supported' schools.

Three questionnaires were used in the survey, in order to measure the guidance of pupils, the support of the implementation of educational innovations, and the support of school-organization and teamfunctioning. These questionnaires were filled out by both the external change agents, and the teachers and principals, that were supported by them. The correlations between the administration of each of these two questionnaires were respectively .33, .47 and .21. Furthermore the questionnaires that were used in order to reach to the conclusion of the survey, appeared to result into the reply 'never' for respectively 63%, 67% and 67% of the questions from the respondents. Therefore we don't rely on the validity of the utilized questionnaires.

2. Berg, G. van den, E.G. Harskamp, J.B.A. Prins & H.P. Wolfgram, *Het functioneren van onderwijsbegeleiding op de basisschool*. Eindrapport I. Groningen, RION, Instituut voor Onderwijsonderzoek, Rijksuniversiteit Groningen, 1985.
Prins, J.B.A., H.H. Tillema & H.P. Wolfgram, *Het functioneren van onderwijsbegeleiding op de basisschool*. Eindrapport II. RION, Instituut voor Onderwijsonderzoek, Rijksuniversiteit Groningen, 1985.
3. Aan J. Prins van het RION ben ik dank verschuldigd voor het maken van deze berekeningen.

Curriculum vitae

W. van de Grift, zie: *Pedagogische Studiën*, 1985, 62, p. 414.

Adres: Stichting Centrum voor Onderwijsonderzoek van de Universiteit van Amsterdam, Grote Bickersstraat 72, 1013 KS Amsterdam

Manuscript aanvaard 16-7-'86